Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 18ης Δεκεμβρίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Διανοητική ιδιοκτησία – Επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας – Οδηγία 2004/48/ΕΚ – Νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή – Οδηγία 2009/24/ΕΚ – Σύμβαση παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης λογισμικού – Μη επιτρεπόμενη τροποποίηση του πηγαίου κώδικα προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή από τον κάτοχο της άδειας εκμετάλλευσης κατά παράβαση της σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης – Αγωγή λόγω προσβολής δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας ασκηθείσα από τον δημιουργό του λογισμικού κατά του κατόχου της άδειας – Φύση του εφαρμοστέου καθεστώτος ευθύνης»

Στην υπόθεση C-666/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισιού, Γαλλία) με απόφαση της 16ης Οκτωβρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 24 Οκτωβρίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

IT Development SAS

κατά

Free Mobile SAS,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Regan, πρόεδρο τμήματος, I. Jarukaitis (εισηγητή), E. Juhász, M. Ilešič και K. Λυκούργο, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Campos Sánchez-Bordona

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η IT Development SAS, εκπροσωπούμενη από τον B. Lamon, avocat,

– η Free Mobile SAS, εκπροσωπούμενη από τον J. Fréneaux, avocat,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Coesme καθώς και από τις A.-L. Desjonquères και A. Daniel,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους É. Gippini Fournier και S. L. Kalėda καθώς και από την J. Samnadda,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2019,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΕΕ 2004, L 157, σ. 45, και διορθωτικά ΕΕ 2004, L 195, σ. 16, και ΕΕ 2007, L 204, σ. 27), καθώς και του άρθρου 4 της οδηγίας 2009/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (ΕΕ 2009, L 111, σ. 16).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της IT Development SAS και της Free Mobile SAS σχετικά με προβαλλόμενη παραποίηση λογισμικού και με τη ζημία που προκλήθηκε εξ αυτής.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2004/48

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 10, 13 και 15 της οδηγίας 2004/48 έχουν ως εξής:

«(10) Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η προσέγγιση [των νομοθεσιών των κρατών μελών] προκειμένου να διασφαλιστεί υψηλό, ισοδύναμο και ομοιογενές επίπεδο προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας στην εσωτερική αγορά.

[…]

(13) Είναι σκόπιμο να ορισθεί το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο, ούτως ώστε να συμπεριλάβει το σύνολο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που καλύπτονται από τις σχετικές διατάξεις [του δικαίου της Ένωσης] και/ή από την εθνική νομοθεσία του συγκεκριμένου κράτους μέλους στον τομέα αυτό. […]

[…]

(15) Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να επηρεάζει το ουσιαστικό δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας […]».

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, το οποίο ορίζει το αντικείμενό της, έχει ως εξής:

«Η παρούσα οδηγία αφορά τα μέτρα, τις διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. […]»

5 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», προβλέπει:

«1. Με την επιφύλαξη των μέσων που προβλέπονται ή ενδέχεται να προβλεφθούν με την [ενωσιακή] ή την εθνική νομοθεσία, καθόσον τα εν λόγω μέσα μπορεί να είναι ευνοϊκότερα για τους δικαιούχους, τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης που προβλέπονται από την παρούσα οδηγία εφαρμόζονται, σύμφωνα με το άρθρο 3, σε οποιαδήποτε προσβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας όπως προβλέπεται από την [ενωσιακή] νομοθεσία και/ή την εθνική νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους.

[…]

3. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει:

α) τις [ενωσιακές] διατάξεις που διέπουν το ουσιαστικό δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας […]

[…]».

6 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2004/48, με τίτλο «Γενική υποχρέωση», ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη προβλέπουν τα μέτρα, τις διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης που απαιτούνται για τη διασφάλιση της επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που ρυθμίζονται με την παρούσα οδηγία. Τα εν λόγω μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέτρα αποκατάστασης πρέπει να είναι θεμιτά και δίκαια, να μην είναι περίπλοκα και δαπανηρά άνευ λόγου και να μην προβλέπουν παράλογες προθεσμίες ούτε να συνεπάγονται αδικαιολόγητες καθυστερήσεις.

2. Τα εν λόγω μέτρα, διαδικασίες και μέτρα αποκατάστασης πρέπει επίσης να είναι αποτελεσματικά, αναλογικά και αποτρεπτικά και να εφαρμόζονται κατά τρόπον ώστε να αποτρέπεται η δημιουργία εμποδίων στο νόμιμο εμπόριο και να προβλέπονται εγγυήσεις κατά της κατάχρησής τους.»

7 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Πρόσωπα που νομιμοποιούνται να ζητούν την εφαρμογή των μέτρων, διαδικασιών και μέτρων αποκατάστασης», έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ως πρόσωπα που έχουν δικαίωμα να ζητούν την εφαρμογή των μέτρων, διαδικασιών και μέτρων αποκατάστασης του παρόντος κεφαλαίου:

α) τους δικαιούχους δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, σύμφωνα με τις διατάξεις της εφαρμοστέας νομοθεσίας,

[…]».

Η οδηγία 2009/24

8 Κατά την αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας 2009/24:

«Η χωρίς άδεια αναπαραγωγή, μετάφραση, προσαρμογή ή μετατροπή της μορφής του κώδικα με τον οποίο έχει δοθεί ένα αντίγραφο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, αποτελεί προσβολή των αποκλειστικών δικαιωμάτων του δημιουργού. […]»

9 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2009/24, με το οποίο ορίζεται ο σκοπός της, προβλέπει στην παράγραφο 1:

«Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη προστατεύουν τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σαν λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια της σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. […]»

10 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Πράξεις εξαρτώμενες από προηγούμενη άδεια του δικαιούχου», ορίζει:

«1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 5 και 6, στα αποκλειστικά δικαιώματα του δικαιούχου κατά την έννοια του άρθρου 2 περιλαμβάνεται το δικαίωμα να πραγματοποιεί ή να παρέχει άδεια για:

[…]

β) μετάφραση, προσαρμογή, διαρρύθμιση ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και αναπαραγωγή των αποτελεσμάτων του, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων του προσώπου που τροποποιεί το πρόγραμμα·

[…]».

11 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Εξαιρέσεις από τις εξαρτώμενες από προηγούμενη άδεια πράξεις», ορίζει στην παράγραφο 1:

«Ελλείψει ειδικών συμβατικών διατάξεων, δεν απαιτείται η άδεια του δικαιούχου για τις πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχεία α) και β), όταν αυτές είναι αναγκαίες για την κατά προορισμό χρησιμοποίηση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή από το πρόσωπο που το απέκτησε νομίμως, συμπεριλαμβανομένης της διόρθωσης σφαλμάτων.»

12 Κατά το άρθρο 8, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2009/24, οι διατάξεις της οδηγίας αυτής δεν θίγουν τις άλλες νομοθετικές διατάξεις που αφορούν, μεταξύ άλλων, το δίκαιο των συμβάσεων.

Το γαλλικό δίκαιο

13 Το άρθρο L. 112-2 του code de la propriété intellectuelle (κώδικα διανοητικής ιδιοκτησίας) προβλέπει:

«Ως έργα του πνεύματος κατά τη έννοια του παρόντος κώδικα νοούνται, μεταξύ άλλων:

[…]

13° Τα λογισμικά, συμπεριλαμβανομένου του προπαρασκευαστικού υλικού σχεδιασμού·

[…]».

14 Κατά το άρθρο L. 122-6 του κώδικα αυτού:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου L. 122-6-1, το δικαίωμα εκμετάλλευσης που ανήκει στον δημιουργό λογισμικού περιλαμβάνει το δικαίωμα να πραγματοποιεί και να παρέχει άδεια για:

1° μόνιμη ή προσωρινή αναπαραγωγή λογισμικού […]·

2° μετάφραση, προσαρμογή, διαρρύθμιση ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή του λογισμικού και αναπαραγωγή του προκύπτοντος από τις πράξεις αυτές λογισμικού·

[…]».

15 Το άρθρο L. 122-6-1 του εν λόγω κώδικα προβλέπει:

«1. Για τις απαριθμούμενες στο άρθρο L. 122-6, στοιχεία 1° και 2°, πράξεις δεν απαιτείται άδεια του δικαιούχου, όταν αυτές είναι αναγκαίες για τη σύμφωνα με τον προορισμό του χρησιμοποίηση του λογισμικού από το πρόσωπο που έχει δικαίωμα χρησιμοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της διόρθωσης σφαλμάτων.

Εντούτοις, ο δικαιούχος έχει το δικαίωμα να επιφυλάξει για τον εαυτό του με σύμβαση το δικαίωμα διόρθωσης σφαλμάτων και να καθορίσει τις ιδιαίτερες προϋποθέσεις στις οποίες υπόκεινται οι προβλεπόμενες στο άρθρο L. 122-6, στοιχεία 1° και 2°, πράξεις, οι οποίες είναι αναγκαίες για τη σύμφωνα με τον προορισμό του χρησιμοποίηση του λογισμικού από το πρόσωπο που έχει δικαίωμα χρησιμοποίησης.

[…]»

16 Το άρθρο L. 335-3, δεύτερο εδάφιο, του ίδιου κώδικα έχει ως εξής:

«Η προσβολή ενός εκ των προβλεπόμενων στο άρθρο L. 122-6 δικαιωμάτων του δημιουργού λογισμικού συνιστά και αδίκημα παραποίησης/απομίμησης.

[…]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

17 Με σύμβαση της 25ης Αυγούστου 2010, η οποία τροποποιήθηκε με πράξη της 1ης Απριλίου 2012, η IT Development χορήγησε στη Free Mobile, πάροχο υπηρεσιών τηλεφωνίας που προσφέρει πακέτα κινητής τηλεφωνίας στη γαλλική αγορά, άδεια εκμετάλλευσης και σύμβαση συντήρησης πακέτου λογισμικού το οποίο ονομάζεται ClickOnSite και αποτελεί κεντρικό λογισμικό διαχείρισης έργου σχεδιασμένο ώστε να επιτρέπει στη Free Mobile να οργανώνει και να παρακολουθεί σε πραγματικό χρόνο την εξέλιξη της εγκατάστασης του συνόλου των ραδιοτηλεφωνικών κεραιών της από τις ομάδες της και από τους εξωτερικούς της παρόχους τεχνικών υπηρεσιών.

18 Με δικόγραφο της 18ης Ιουνίου 2015, η IT Development άσκησε αγωγή κατά της Free Mobile ενώπιον του tribunal de grande instance de Paris (πρωτοδικείου Παρισιού, Γαλλία) λόγω παραποίησης του λογισμικού ClickOnSite, ζητώντας αποκατάσταση της ζημίας της. Η IT Development προσήψε στη Free Mobile ότι τροποποίησε το λογισμικό, πιο συγκεκριμένα με τη δημιουργία νέων υποδειγμάτων. Εκτός από τον ουσιώδη, κατά την IT Development, χαρακτήρα των εν λόγω τροποποιήσεων, η εταιρία αυτή επικαλέστηκε ειδικότερα, προκειμένου να υποστηρίξει ότι η Free Mobile δεν είχε το δικαίωμα να προβεί σε τέτοιες τροποποιήσεις, τις διατάξεις του άρθρου 6 της σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης, το οποίο φέρει τον τίτλο «Περιεχόμενο άδειας εκμετάλλευσης» και προβλέπει κατ' ουσίαν ότι απαγορεύεται ρητώς στον πελάτη η αναπαραγωγή, άμεση ή έμμεση, του λογισμικού πακέτου, η αποσυμπίληση και/ή η εκτέλεση εργασιών ανάστροφης μηχανίκευσης στο πακέτο, καθώς και η τροποποίηση, η διόρθωση, η προσαρμογή, η δημιουργία δεύτερων έργων και προσθηκών, άμεσα ή έμμεσα, σε σχέση με το λογισμικό αυτό.

19 Η Free Mobile άσκησε ανταγωγή για κατάχρηση διαδικασίας και υποστήριξε ότι τα αιτήματα της IT Development ήταν απαράδεκτα και αβάσιμα.

20 Με απόφαση της 6ης Ιανουαρίου 2017, το tribunal de grande instance de Paris (πρωτοδικείο Παρισιού) έκρινε απαράδεκτες τις αξιώσεις της IT Development οι οποίες στηρίζονταν στην αδικοπρακτική ευθύνη της Free Mobile, απέρριψε το αίτημα αποζημίωσης που βασιζόταν σε κατάχρηση διαδικασίας εκ μέρους της Free Mobile και καταδίκασε την IT Development στα δικαστικά έξοδα. Το δικαστήριο αυτό αποφάνθηκε ότι υπήρχαν δύο διαφορετικά καθεστώτα ευθύνης στον τομέα της διανοητικής

ιδιοκτησίας, δηλαδή ένα καθεστώς αδικοπρακτικής ευθύνης σε περίπτωση προσβολής των περιουσιακών δικαιωμάτων του δημιουργού του λογισμικού, όπως ορίζονται στον νόμο, και ένα καθεστώς συμβατικής ευθύνης σε περίπτωση προσβολής δικαιώματος που έχει επιφυλαχθεί υπέρ του δημιουργού με σύμβαση, και ότι στην προκειμένη περίπτωση η εταιρία Free Mobile σαφώς ενάγεται για μη τήρηση των συμβατικών της υποχρεώσεων, οπότε πρόκειται για αγωγή από συμβατική ευθύνη, και όχι για πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν αδικοπραξία λόγω παραποίησης λογισμικού.

21 Η IT Development άσκησε έφεση κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του cour d'appel de Paris (εφετείου Παρισιού, Γαλλία), ζητώντας από αυτό να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα προς το Δικαστήριο, να εξαφανίσει την πρωτόδικη απόφαση και να κρίνει παραδεκτή την αγωγή την οποία άσκησε λόγω προσβολής δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Ζητεί επίσης από το εφετείο να αναγνωρίσει ότι οι τροποποιήσεις του λογισμικού από την εταιρία FREE MOBILE συνιστούν πράξεις παραποίησης, να υποχρεώσει την τελευταία να της καταβάλει το ποσό των 1 440 000 ευρώ προς αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη καθώς και, επικουρικώς, να υποχρεώσει τη Free Mobile να της καταβάλει, βάσει της σύμβασης, το ποσό των 840 000 ευρώ για την αποκατάσταση της εν λόγω ζημίας. Περαιτέρω ζητεί, εν πάση περιπτώσει, από το εφετείο να απαγορεύσει, υπό την απειλή χρηματικής ποινής, στη Free Mobile και στην υπεργολάβο της, την Coraso, να χρησιμοποιούν το λογισμικό καθώς και να εξάγουν και να επαναχρησιμοποιούν τα δεδομένα που προκύπτουν από τη χρήση του.

22 Η Free Mobile ζητεί από το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισιού), μεταξύ άλλων, να επικυρώσει την πρωτόδικη απόφαση, να υποχρεώσει την IT Development να της καταβάλει το ποσό των 50 000 ευρώ ως αποζημίωση λόγω κατάχρησης διαδικασίας και να κρίνει όλα τα αιτήματα της IT Development απαράδεκτα και, εν πάση περιπτώσει, αβάσιμα.

23 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το γαλλικό δίκαιο της αστικής ευθύνης στηρίζεται στην αρχή της μη σώρευσης, η οποία συνεπάγεται, αφενός, ότι ένα πρόσωπο δεν μπορεί να εναχθεί από άλλο πρόσωπο βάσει της συμβατικής και της αδικοπρακτικής του ευθύνης για τις ίδιες πράξεις και, αφετέρου, ότι η αδικοπρακτική ευθύνη υποχωρεί έναντι της συμβατικής ευθύνης όταν τα πρόσωπα αυτά δεσμεύονται από ισχύουσα σύμβαση και η ζημία που υπέστη ένας εξ αυτών απορρέει από τη μη εκτέλεση ή την κακή εκτέλεση μιας από τις συμβατικές υποχρεώσεις. Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, κατά το γαλλικό δίκαιο, η παραποίηση, η οποία αποτελεί κατ' αρχήν ποινικό αδίκημα, εμπίπτει στην αδικοπρακτική ευθύνη, αλλά ότι, στο δίκαιο αυτό, δεν υπάρχει καμία διάταξη που να προβλέπει ότι δεν νοείται παραποίηση όταν υπάρχει σύμβαση που δεσμεύει τους συμβαλλομένους. Παραδείγματος χάρη, αγωγή λόγω παραποίησης μπορεί να ασκηθεί σε υποθέσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και σημάτων κατά του κατόχου αδείας ο οποίος παρέβη τα όρια της σύμβασής του.

24 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, ωστόσο, ότι το άρθρο 2 της οδηγίας 2004/48, το οποίο οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής της, ορίζει γενικώς ότι τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέσα αποκατάστασης που προβλέπονται από αυτήν εφαρμόζονται σε οποιαδήποτε προσβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, χωρίς να γίνεται διάκριση ανάλογα με το αν η προσβολή αυτή είναι αποτέλεσμα της μη εκτέλεσης μιας σύμβασης ή όχι.

25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το cour d'appel de Paris (εφετείο Παρισιού) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Αποτελεί η μη τήρηση από κάτοχο άδειας εκμεταλλεύσεως λογισμικού των όρων συμβάσεως παραχωρήσεως άδειας εκμεταλλεύσεως λογισμικού (με τη λήξη της δοκιμαστικής περιόδου, την υπέρβαση του αριθμού των εξουσιοδοτημένων χρηστών ή άλλης μονάδας μετρήσεως, όπως των

επεξεργαστών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εκτέλεση των οδηγιών του λογισμικού, ή με την τροποποίηση του πηγαίου κώδικα του λογισμικού, όταν η άδεια παρέχει αυτό το δικαίωμα στον αρχικό κάτοχο):

– παραποίηση/απομίμηση (κατά την έννοια της οδηγίας [2009/24]) σε βάρος του κατόχου του δικαιώματος δημιουργού επί λογισμικού το οποίο κατοχυρώνεται από το άρθρο 4 της οδηγίας [2009/24], για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών;

– ή υπόκειται σε ιδιαίτερο νομικό καθεστώς, όπως αυτό της συμβατικής ευθύνης του κοινού δικαίου;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

26 Εισαγωγικά, πρέπει να υπομνησθεί ότι κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, στο Δικαστήριο εναπόκειται να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα να επιλύσει τη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 2018, Crespo Rey, C-2/17, EU:C:2018:511, σκέψη 40, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2019, UTEP 2006., C-600/18, EU:C:2019:784, σκέψη 17 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

27 Εν προκειμένω, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι η προβληματική της υποθέσεως της κύριας δίκης αφορά την εφαρμογή της αρχής της μη σώρευσης, βάσει της οποίας η αδικοπρακτική ευθύνη πρέπει να αποκλείεται όταν αγωγή, όπως αυτή της κύριας δίκης, στηρίζεται σε προβαλλόμενη παράβαση συμβατικών υποχρεώσεων και όχι σε πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν αδικοπραξία λόγω παραποίησης.

28 Όπως διευκρίνισε το αιτούν δικαστήριο, η ως άνω αρχή του γαλλικού δικαίου συνεπάγεται ότι, αφενός, ένα πρόσωπο δεν μπορεί να εναχθεί από άλλο πρόσωπο βάσει της συμβατικής και της αδικοπρακτικής του ευθύνης για τις ίδιες πράξεις και, αφετέρου, ότι η αδικοπρακτική ευθύνη υποχωρεί έναντι της συμβατικής ευθύνης όταν τα πρόσωπα αυτά δεσμεύονται από ισχύουσα σύμβαση και η ζημία που υπέστη ένας εξ αυτών απορρέει από τη μη εκτέλεση ή την κακή εκτέλεση μιας από τις συμβατικές υποχρεώσεις.

29 Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι η παραποίηση συνιστά, κατά το γαλλικό δίκαιο, ποινικό αδίκημα που ανάγεται συνήθως στην αδικοπρακτική ευθύνη και όχι στη μη εκτέλεση σύμβασης. Επιπλέον, η Γαλλική Κυβέρνηση εξηγεί, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ότι ο όρος «παραποίηση/απομίμηση» αποτελεί, στο γαλλικό δίκαιο, μετάφραση του όρου «προσβολή δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας» κατά την έννοια της οδηγίας 2004/48, οπότε οι κανόνες του γαλλικού δικαίου σχετικά με την αγωγή λόγω παραποίησης συνιστούν μεταφορά της συγκεκριμένης οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο.

30 Βάσει των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν οι οδηγίες 2004/48 και 2009/24 έχουν την έννοια ότι η παράβαση ρήτρας σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή η οποία αφορά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας του δικαιούχου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του εν λόγω προγράμματος εμπίπτει στην έννοια της «προσβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας», όπως αυτή ορίζεται στην οδηγία 2004/48, και ότι, κατά συνέπεια, πρέπει να παρέχονται στον δικαιούχο οι εγγυήσεις που προβλέπει η τελευταία αυτή οδηγία, ανεξαρτήτως του εφαρμοστέου κατά το εθνικό δίκαιο καθεστώτος ευθύνης.

31 Παρατηρείται ότι το αιτούν δικαστήριο απαριθμεί, με το υποβληθέν ερώτημα, διάφορες πιθανές μορφές παράβασης της σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης λογισμικού, δηλαδή τη μη τήρηση από τον κάτοχο της άδειας εκμετάλλευσης λογισμικού της λήξης της δοκιμαστικής περιόδου,

την υπέρβαση του αριθμού των εξουσιοδοτημένων χρηστών ή άλλης μονάδας μέτρησης, όπως των επεξεργαστών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εκτέλεση των οδηγιών του λογισμικού, ή την τροποποίηση του πηγαίου κώδικα του λογισμικού, όταν η άδεια επιφυλάσσει αυτό το δικαίωμα υπέρ του αρχικού δικαιούχου. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, όμως, κρίνεται αποκλειστικώς η τελευταία αυτή περίπτωση, οπότε μόνον αυτή θα εξεταστεί εν προκειμένω.

32 Όσον αφορά την οδηγία 2009/24, η οποία θεσπίζει τα ουσιαστικά δικαιώματα των δημιουργών προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται, δυνάμει του άρθρου 1 της οδηγίας αυτής, να προστατεύουν τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών με δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας σαν λογοτεχνικά έργα. Κατά το άρθρο 4 της ίδιας οδηγίας, στα αποκλειστικά δικαιώματα του δικαιούχου των προγραμμάτων αυτών που πρέπει να προστατεύονται από τα κράτη μέλη περιλαμβάνονται, υπό την επιφύλαξη ορισμένων εξαιρέσεων που προβλέπει η ως άνω οδηγία, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα να πραγματοποιεί ή να επιτρέπει τη μετάφραση, προσαρμογή, διαρρύθμιση ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Επομένως, η απαγόρευση τροποποίησης του πηγαίου κώδικα του λογισμικού εμπίπτει στα δικαιώματα του δημιουργού ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή τα οποία προστατεύονται βάσει της οδηγίας 2009/24. Πρέπει να προστεθεί ότι, δυνάμει του άρθρου 3 της εν λόγω οδηγίας, η προστασία αυτή παρέχεται σε όλα τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας όπως εφαρμόζεται στα έργα αυτά.

33 Κατά συνέπεια, η οδηγία 2009/24 δεν εξαρτά την προστασία του δικαιούχου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή από το αν η προβαλλόμενη προσβολή των δικαιωμάτων αυτών σχετίζεται με παράβαση σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης.

34 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι η αιτιολογική σκέψη 15 της προαναφερθείσας οδηγίας αναφέρει απλώς ότι η προσαρμογή ή μετατροπή του κώδικα με τον οποίο έχει δοθεί ένα αντίγραφο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή αποτελεί «προσβολή των αποκλειστικών δικαιωμάτων του δημιουργού», χωρίς καμία διευκρίνιση ως προς την προέλευση, συμβατική ή άλλη, της προσβολής αυτής.

35 Η οδηγία 2004/48, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές της σκέψεις 10 και 15, καθώς και από το άρθρο της 1, προβλέπει τα μέτρα, τις διαδικασίες και τα μέσα αποκατάστασης που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, οπότε καλύπτει και τα δικαιώματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/24.

36 Κατά το άρθρο της 2, παράγραφος 1, η οδηγία 2004/48 εφαρμόζεται «σε οποιαδήποτε προσβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας». Όπως προκύπτει από το γράμμα της διάταξης αυτής, ειδικότερα από το επίθετο «οποιαδήποτε», η οδηγία αυτή πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει επίσης τις προσβολές που απορρέουν από την παράβαση συμβατικής ρήτρας σχετικής με την εκμετάλλευση δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, περιλαμβανομένου του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

37 Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται τόσο από τους σκοπούς της οδηγίας 2004/48 όσο και από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 2, παράγραφος 1, το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την ερμηνεία της διάταξης αυτής (πρβλ. απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, Envirotec Denmark, C-550/14, EU:C:2016:354, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

38 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τον σκοπό της οδηγίας 2004/48, από τις αιτιολογικές σκέψεις 10 και 13 της οδηγίας αυτής προκύπτει, αντιστοίχως, ότι ο σκοπός αυτός συνίσταται τόσο στην προσέγγιση των νομοθετικών συστημάτων των κρατών μελών, προκειμένου να διασφαλιστεί υψηλό, ισοδύναμο και ομοιογενές επίπεδο προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας στην εσωτερική αγορά, όσο και στον

ορισμό του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας αυτής με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο, ούτως ώστε να συμπεριλάβει το σύνολο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας που καλύπτονται από τις σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ή από την εθνική νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους.

39 Περαιτέρω, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο σκοπός της οδηγίας 2004/48 έγκειται στο να διασφαλίζουν τα κράτη μέλη, ιδίως στην κοινωνία της πληροφορίας, την αποτελεσματική προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας (πρβλ. απόφαση της 12ης Ιουλίου 2011, L'Oréal κ.λπ., C-324/09, EU:C:2011:474, σκέψη 131).

40 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι οι διατάξεις της οδηγίας αυτής έχουν σκοπό να ρυθμίσουν όλες τις πτυχές που συνδέονται με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας οι οποίες είναι συμφυείς, αφενός, με την προστασία των δικαιωμάτων αυτών και, αφετέρου, με τις προσβολές που στρέφονται κατ' αυτών, επιβάλλοντας την ύπαρξη αποτελεσματικών μέσων παροχής ένδικης προστασίας με σκοπό την πρόληψη ή την παύση κάθε προσβολής υφισταμένου δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας ή την αποκατάσταση των συνεπειών της προσβολής αυτής (πρβλ. απόφαση της 10ης Απριλίου 2014, ACI Adam κ.λπ., C-435/12, EU:C:2014:254, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Ακολούθως, όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/48, η οδηγία αυτή προβλέπει, στο άρθρο της 4, ότι κάθε δικαιούχος δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας νομιμοποιείται να ζητήσει την εφαρμογή των μέτρων, των διαδικασιών και των μέσων αποκατάστασης που αναφέρονται σ' αυτήν, σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας. Η δυνατότητα προβολής ενός τέτοιου αιτήματος δεν υπόκειται σε κανέναν περιορισμό όσον αφορά τη συμβατική ή άλλη προέλευση της προσβολής των δικαιωμάτων αυτών.

42 Επιβάλλεται η διαπίστωση, κατόπιν των προεκτεθέντων, ότι η παράβαση ρήτρας σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, η οποία αφορά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας του δικαιούχου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του εν λόγω προγράμματος, εμπίπτει στην έννοια της «προσβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας», όπως αυτή ορίζεται στην οδηγία 2004/48, και ότι, επομένως, στον δικαιούχο πρέπει να παρέχονται οι εγγυήσεις που προβλέπει η οδηγία.

43 Ωστόσο, μολονότι η οδηγία 2004/48 αποσκοπεί στη θέσπιση μέτρων, διαδικασιών και μέσων αποκατάστασης υπέρ των δικαιούχων των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, καλύπτοντας συνεπώς και τα προβλεπόμενα από την οδηγία 2009/24 δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, εντούτοις η οδηγία 2004/48 δεν καθορίζει τον ακριβή τρόπο εφαρμογής των εγγυήσεων αυτών και δεν προβλέπει την εφαρμογή συγκεκριμένου καθεστώτος ευθύνης σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων αυτών.

44 Κατά συνέπεια, ο εθνικός νομοθέτης παραμένει ελεύθερος να καθορίσει τους συγκεκριμένους τρόπους προστασίας των εν λόγω δικαιωμάτων και, μεταξύ άλλων, τη φύση, συμβατική ή αδικοπρακτική, της αγωγής την οποία μπορεί να ασκήσει ο δικαιούχος, σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων του διανοητικής ιδιοκτησίας, κατά του κατόχου άδειας εκμετάλλευσης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Ωστόσο, σε όλες τις περιπτώσεις, είναι αναγκαίο να τηρούνται οι απαιτήσεις της οδηγίας 2004/48.

45 Ως προς το τελευταίο αυτό ζήτημα, από το άρθρο 3 της οδηγίας 2004/48 προκύπτει, ειδικότερα, ότι τα μέτρα, οι διαδικασίες και τα μέσα αποκατάστασης που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της επιβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας πρέπει να είναι θεμιτά και δίκαια, να μην είναι περίπλοκα και δαπανηρά άνευ λόγου και να μην προβλέπουν παράλογες προθεσμίες ούτε να συνεπάγονται αδικαιολόγητες καθυστερήσεις. Πρέπει επίσης να είναι αποτελεσματικά, αναλογικά και αποτρεπτικά και να εφαρμόζονται κατά τρόπον ώστε να αποτρέπεται η δημιουργία εμποδίων στο νόμιμο εμπόριο και να προβλέπονται εγγυήσεις κατά της κατάχρησής τους.

46 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου καθεστώτος ευθύνης σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από κάτοχο άδειας χρήσης του προγράμματος αυτού εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, η εφαρμογή συγκεκριμένου καθεστώτος ευθύνης δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εμποδίζει την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του δικαιούχου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του αντίστοιχου προγράμματος, όπως αυτή προβλέπεται από τις οδηγίες 2004/48 και 2009/24.

47 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι καμία διάταξη του εθνικού δικαίου σχετική με την παραποίηση δεν ορίζει ρητώς ότι επίκληση της παραποίησης χωρεί μόνο στην περίπτωση κατά την οποία τα μέρη δεν δεσμεύονται από σύμβαση. Το αιτούν δικαστήριο τονίζει επίσης ότι η παραποίηση/απομίμηση ορίζεται, με την ευρύτερη έννοιά της, ως προσβολή δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας και ιδίως ως προσβολή ενός από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επί προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή.

48 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται, δυνάμει της αρχής της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου, να ερμηνεύει το δίκαιο αυτό, στο μέτρο του δυνατού, κατά τρόπο σύμφωνο προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης και να διασφαλίζει, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης όταν εκδίδει απόφαση επί εκκρεμούς ενώπιόν του διαφοράς. Η εν λόγω αρχή επιτάσσει να λαμβάνει υπόψη του το εθνικό δικαστήριο το σύνολο του εθνικού δικαίου για να εκτιμά σε ποιο μέτρο το δίκαιο αυτό μπορεί να τύχει τέτοιας εφαρμογής ώστε να μην καταλήγει σε αποτέλεσμα αντίθετο προς το δίκαιο της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Koushkaki, C-84/12, EU:C:2013:862, σκέψεις 75 και 76, καθώς και της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψη 55). Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη και υπό την επιφύλαξη της εξακρίβωσης από το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι είναι δυνατή εν προκειμένω ερμηνεία σύμφωνη με τις απαιτήσεις των οδηγιών 2004/48 και 2009/34.

49 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι οδηγίες 2004/48 και 2009/24 έχουν την έννοια ότι η παράβαση ρήτρας σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή η οποία αφορά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας του δικαιούχου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του εν λόγω προγράμματος εμπίπτει στην έννοια της «προσβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας» όπως αυτή ορίζεται στην οδηγία 2004/48, και ότι, κατά συνέπεια, πρέπει να παρέχονται στον δικαιούχο οι εγγυήσεις που προβλέπει η τελευταία αυτή οδηγία, ανεξαρτήτως του εφαρμοστέου κατά το εθνικό δίκαιο καθεστώτος ευθύνης.

Επί των δικαστικών εξόδων

50 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

Η οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας, και η οδηγία 2009/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, έχουν την έννοια ότι η παράβαση ρήτρας σύμβασης παραχώρησης άδειας εκμετάλλευσης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή η οποία αφορά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας του δικαιούχου των

δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του εν λόγω προγράμματος εμπίπτει στην έννοια της «προσβολής των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας» όπως αυτή ορίζεται στην οδηγία 2004/48, και ότι, κατά συνέπεια, πρέπει να παρέχονται στον δικαιούχο οι εγγυήσεις που προβλέπει η τελευταία αυτή οδηγία, ανεξαρτήτως του εφαρμοστέου κατά το εθνικό δίκαιο καθεστώτος ευθύνης.

(υπογραφές)